

KRISTÍNA VALÁŠKOVÁ

Ústav politických vied SAV, v. v. i., Bratislava, Slovenská republika

Dinušová, D. a kol.: José Martí a súčasnosť. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2021, 240 s., ISBN 978-80-224-1912-3

Dinušová, D. a kol.: José Martí and the Present. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2021, 240 s., ISBN 978-80-224-1912-3

Publikácia *José Martí a súčasnosť* z vydavateľstva VEDA, zostavená Dominikou Dinušovou, prezentuje pohľady medzinárodného kolektívu autorov a autoriek na osobnosť José Martího, na jeho myslenie a podnety, ktoré ho ovplyvnili. Apoštol kubánskej nezávislosti, ako je José Martí prezývaný, bol nielen básnikom, novinárom a esejistom, ale aj filozofom a politológom, ktorého myšlienky a životné úsilie vplývali na kubánske dejiny a spoločnosť počas jeho života, ako aj po jeho smrti. Celkový prínos Martího je pre kubánsku spoločnosť natoľko hlboký, že v súčasnosti je na Kube vnímaný ako národný hrdina.

Samotná publikácia je členená na tri časti v závislosti od rozmeru Martího práce, ktorej sa autori v jednotlivých častiach venujú. Prvá časť s názvom *Interkultúrne dialógy* sa pokúša priblížiť literárnu stránku diela tohto autora a presahy jeho tvorby mimo územia Kuby. Prvá kapitola tejto časti nesie názov *José Martí a slovenská recepcia jeho diela*, ktorej autorkou je slovenská hispanistka Eva Palkovičová. V tejto kapitole autorka ponúka sumár slovenských recepcií Martího diel vydaných na území Československej republiky a neskôr Slovenskej republiky. Autorka sa zameriava najmä na Martího jediný autorský modernistický román *Osudové priateľstvo*, neskôr tiež známe pod názvom *Lucia Jerez*, ktorá je ústrednou postavou tohto diela. Práve cez ňu, ako autorka poukázala, Martí vykresľuje rúcajúcu sa koloniálnu spoločnosť starých noriem (s. 32), ktorých súčasťou je postava Lucie, a upozorňuje na sociálne a ekonomické otázky, nerovné postavenie obyvateľstva a nespravodlivý súdny systém (s. 33). E. Palkovičová tiež zdôraznila Martího prínos ako priekopníka literárneho žánru moderny, pričom poukázala na ním využívané umelecké a jazykové prvky, prirovnania a motívy, ktoré neboli typické pre latinskoamerický priestor a svojím spôsobom predbehli dobu (s. 35).

Na túto časť tematicky nadväzuje kapitola Maurícia Nunez Rodrigueza s názvom *Pohľady na vývoj naratívneho štýlu José Martího*, ktorá, ako je podľa názvu zrejmé, sa zaoberá charakteristickým naratívny štýlom Martího nielen v jeho publikáciách, ale aj v dielach, ktorých bol prekladateľom. Autor poukazuje na postupný vývoj štýlu Martího od fragmentov poviedok v jeho zápisníkoch až po už vyššie spomínaný román *Lucia Jerez*. Rodriguez si vybral toto dielo na bližšiu analýzu, v ktorej predstavil jednotlivé aspekty ovplyvňujúce toto dielo, špecifiká Martího novátorského naratívneho štýlu typického až pre obdobie 20. storočia, prvky meniacej

sa kubánskej spoločnosti v kontraste prenikajúcej európsko-americkej kultúry, ktoré sú prítomné v celom tomto diele.

Posledná časť prvej kapitoly zachytáva Martího vzťah k americkému vplyvu v Latinskej Amerike v tomto období. Kapitola nesie názov *Spektrum Williama Walkera a spory v Strednej Amerike. Konštanty v Martího zápiskoch* autorky Marlene Vázquez Pérez. Autorka zachytáva vzťah Martího k Spojeným štátom americkým plný nedôvery a obáv ovplyvnený inváziou Williama Walkera do Strednej Ameriky a následným vytvorením jeho vlastného štátu, ako aj panamerickej konferencie z rokov 1889 – 1890. Na jednej strane vníma Martí americkú a európsku otvorenosť voči reformám ako vhodný prostriedok na vysporiadanie sa s pozostatkami španielskeho koloniálneho systému na Kube, na druhej strane sa obáva americkej rozpínavosti v oblasti Južnej Ameriky. Autorka poukazuje tiež na Martího vízie sesterskej spolupráce juhoamerických krajín, ktoré sa stali nosnou témou jeho prác.

Druhá časť publikácie s názvom *Myslenie z nových perspektív* približuje prácu José Martího z pohľadu politologicko-filozofického. V prvej kapitole s názvom *José Martí a mayská kultúra Guatemaly* predstavuje Pedro Pablo Rodriguez vzťah Martího k pôvodným juhoamerickým kultúram. Martí sa vo svojich dielach často ujíma úlohy širiteľa pôvodnej domorodej kultúry. Autor na začiatku kapitoly poskytol pohľad na formovanie Martího myšlienok a jeho vlastné prekonanie predsudkov voči domorodým kultúram, prameniace zo španielskeho systému vzdelania. Podľa autora formujúcim prvkom bolo priame Martího stretnutie s týmito domorodými obyvateľmi. Autor tiež priblížil Martího pôsobenie v Guatemale spojené s formovaním jeho koncepcie domorodých kultúr, ktoré prežili vplyvy španielskej okupácie vďaka izolácii a uzavretí sa do seba, a tie podľa autora Martí vnímal ako súčasť svojho konceptu novej Ameriky. P. P. Rodriguez ďalej poukázal na Martího snahu o oslavu významných predstaviteľov mayských dejín, ktorých prirovnáva k známym postavám z gréckym mýtov. Martí vyzdvihuje civilizačný vývoj Mayov a obdivuje ich usilovnosť a pracovitnosť po stránke duchovného života (s. 77). Autor kapitoly P. P. Rodriguez v rámci nej upozornil, že napriek tomu, že Martí je obdivovateľom kultúry Mayov, tak počas obdobia jeho pobytu v Guatemale kompletne absentuje téma vtedajších nútených prác domorodého obyvateľstva (s. 79).

Autorom druhej kapitoly tejto časti je Francisco Lopez Civeira a jej názov znie *Idea „Našej Ameriky“ José Martího*. Na začiatku kapitoly autor charakterizoval základy Martího koncepcie „Našej Ameriky“ – „Nuestra América“, ktorá reagovala na otázku koloniálneho zriadenia vtedajšej Južnej Ameriky, ako aj celkového Martího pohľadu na problematiku vysporadúvania sa týchto krajín s meniacim sa systémom starých modelov vlády. Autor zdôraznil, že namiesto týchto modelov Martí preferuje ideu nového národa – „pueblo nuevo“, ktorý má základy v obyvateľstve Latinskej Ameriky, pričom sám seba vníma ako syna tohto národa plniaceho povinnosti, ktoré má voči svojej vlasti (s. 94). V kapitole autor tiež spomína Martího obavy týkajúce sa problémov spojených s nastoľovaním týchto zmien v „našej Amerike“, či už ide o vnútorné problémy daných štátov a spoločností, alebo problémy vychádzajúce z vplyvu iných mimo juhoamerických krajín.

V ďalšej kapitole s názvom *Úlohy duchovna u Josého Martího: Posledné dni výpravy* autorka Mayra Beatriz Martínez predstavila prepojenie Martího a jeho diela s duchovnosťou. Autorka hneď na začiatku kapitoly upozornila na Martího vzťah k náboženstvám, ktorý neskôr definoval

duchovnú stránku jeho koncepcie. Podľa autorky Martí do svojej koncepcie „Našej Ameriky“ zapracoval aj prvky „nového náboženstva“ postaveného na báze oddanosti voči dosiahnutiu spoločného dobra, pričom sám seba identifikoval so stereotypmi Ježiša Krista, ktoré umiestnil do paralel so svojím životom (s. 103). Autorka ďalej predstavuje Martího postoj k zdokonaľovaniu duše a ducha a aspekty, ktoré toto zdokonaľovanie ovplyvňujú. Ďalej tiež poskytuje Martího pohľad na lásku a krásu, ktorých základy nevníma psychologicky, ale v oveľa hlbšom prepojení. V závere kapitoly je badateľné Martího úzke prepojenie s prírodou (s. 114 – 115). Táto kapitola uzatvára druhú časť knihy orientujúcu sa na filozoficko-politologické prvky v dielach José Martího a je priamym napojením sa na nasledujúcu časť.

Tretia časť s názvom *Inšpirácie a aktualizácie* nadväzuje na obe už spomínané časti a zachytáva presahu Martího diel a jeho myslenia do súčasnosti. Prvá kapitola tejto časti nesie názov *Impulzy Martího filozofie a revolučných tradícií na Kube*, kde autorka a zostavovateľka celej publikácie Dominika Dinušová ponúka odkaz José Martího v rámci dejinného vývoja Kuby. Autorka už na začiatku kapitoly poskytuje pohľad na vnímanie Martího prostredníctvom slov Fidela Castra, ktorý vníma Martího a jeho mravné zásady ako jeden z dvoch inšpiračných zdrojov revolučného myslenia v Latinskej Amerike (s. 120). Autorka poskytuje pohľad na Martího celoživotný boj za nezávislosť Kuby a snahy o vymanenie sa z područia Španielska ako koloniálnej veľmoci. Pokračuje potom politickou a ekonomickou rozpínavosťou Spojených štátov amerických. V tejto časti tiež autorka poukázala na diela a vzťahy José Martího s marxistickými intelektuálmi a politikmi, konkrétne s Carlosom B. Balinom, Julliom Antoniom Mellom a Juanom Martinellom. V ďalšej časti D. Dinušová charakterizovala Martího vplyv na kubánsku revolúciu. Martí nevnímal revolúciu ako akt násillia, ale zastával postoj nutnosti revolučného ozbrojeného boja, pričom samotnú revolúciu vnímal ako proces kryštalizácie slobodnej Kuby (s. 129). Autorka tiež upozorňuje na to, že kubánska revolúcia čerpala z Martího nielen v ideologickej rovine, ale aj priamym spôsobom uskutočnenia samotného revolučného boja (s. 132). V poslednej časti tejto kapitoly autorka zhrnula odkaz José Martího prítomný v kubánskej revolúcii, ale aj v revolúciách ďalších latinskoamerických krajín a Martího stále pretrvávajúci vplyv na kubánsku spoločnosť.

Autor druhej kapitoly tretej časti Ľuboš Blaha, ktorý ju nazval *Che Guevarov odkaz a jeho vybrané súvislosti s José Martíom*, sa zameral na osobnosť a pôsobenie kubánskeho revolučného politika Che Guevaru, v menšej miere potom na odkaz Martího nacionalizmu vo filozofii tohto kubánskeho revolučného marxistu. V prvej časti poskytol všeobecné informácie o Che Guevarovom živote a myšlienkach formujúcich jeho názory a postoje. V tejto časti sa autor zameral predovšetkým na vplyv myšlienok José Carlosa Mariáteguiho, ktoré na Che Guevaru vplývali od mladosti a formovali myslenie tohto kubánskeho revolucionára. V nadväzujúcej časti sa Ľ. Blaha opäť majoritne zameral na osobnosť Che Guevaru v spojitosti s odkazom Mao Ce-tunga, ktorý ovplyvnil Che Guevaru nielen po myšlienkovvej stránke, ale aj po taktickej. Tretia časť tejto kapitoly sa už priamo venuje vplyvom Martího myšlienok na Che Guevaru. Napriek tomu, že Martí nebol marxistom, Che Guevara ho pokladal za intelektuálneho autora revolúcie a jej duchovný pilier (s. 160). Autor sa v tejto časti zameriava na pojmy spájajúce myšlienky oboch osobností – všeobecný odpor voči rasizmu, kritiku Spojených štátov amerických a obavy z ich rozpínavosti, vytvorenie zjednotenej Latinskej Ameriky a riešenie

sociálnych problémov. Avšak hlavným spoločným pojmom spájajúcim filozofiu oboch autorov je pojem národ, ktorý bol nosnou témou Martího aj Che Guevarových snáh o zjednotenie a oslobodenie Kuby. V ďalších častiach sa L. Blaha opätovne zameria na Che Guevaru. V štvrtej časti tejto kapitoly sledoval nosné piliere marxistickej teórie tohto revolučného politika. Následne v piatej časti autor spracoval tému Che Guevaru v dobe globalizácie, kde opisuje najmä na Che Guevarove vnímanie imperializmu a neokolonializmu juhoamerických krajín.

Záver publikácie tvorí sumár života José Martího od Petra Dinuša, ktorý v ňom zhrnul nielen život tohto kubánskeho spisovateľa a politika, ale vyzdvihol význam jeho osobnosti na kubánskej, ale aj medzinárodnej pôde.

Recenzovaná publikácia predstavuje José Martího z viacerých uhlov – ako literáta a priekopníka tohto žánru, ako nacionalistu snažiaceho sa vysporiadať s útlakom vlastného národa a dosiahnuť svoj sen o jednom spoločnom národe obyvateľov Latinskej Ameriky a, samozrejme, aj ako politika a revolucionára pokúšajúceho sa o prevrat, ktorý mal priniesť Kube rovnosť a slobodu. V danej publikácii je nutné vyzdvihnúť predovšetkým komplexnosť pohľadu na Martího osobnosť, ale aj celkovú komplexnosť týchto uhlov pohľadov. Autori prezentujú José Martího nielen zo všeobecne známeho pohľadu, teda ako ho vnímame my na Slovensku, ale aj z medzinárodného pohľadu a pohľadu kubánskeho obyvateľstva. Práve tieto pohľady potvrdzujú význam José Martího ako osobnosti s mimoriadnym významom. Napriek tomu v publikácii absentuje prehľadná časť mapujúca chronológiu Martího života, ktorá by bola vhodná práve pre čitateľa, ktorý je menej oboznámený s touto významnou osobnosťou. Záberom svojich tém je však publikácia veľmi zaujímavou a prínosnou nielen pre čitateľov odbornej literatúry, ale aj pre širokú verejnosť.

Zostavovateľka Dominika Dinušová a aj ďalší autori spracovali zaujímavú tému, ktorá je menej známa našim čitateľom. Cieľom recenzovanej publikácie bolo zachytenie života José Martího a jeho celoživotného prínosu v kontexte vtedajšej spoločnosti a doby, ako aj v kontexte myšlienok ďalších spisovateľov, politikov a revolucionárov, ktorí ovplyvnili José Martího, alebo ktorých, naopak, ovplyvnil on.